

The Atonement of Yom Kippur: Part I – Analyzing the *Pesukim*

Shlomo Zuckier

08.27.20

Drisha Institute

1. ויקרא פרק טז (אחרי מות)

(כט) וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ תַּעֲנֹוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלֹאכֶה־לֹא תַעֲשׂוּ הָאָזְרוּחַ וְהִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
(ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל־חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְקוֹק תִּטְהָרוּ:
(לא) שֵׁשֶׁת שַׁבְּתוֹן הֵיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
(לב) וְכַפֵּר הַפֶּהן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבְיוֹ וְלִבָּשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַפֶּד בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:
(לג) וְכַפֵּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יִכַּפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקֹּהֶל יִכַּפֵּר:
(לד) וְהִיְתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקוֹק אֶת־מֹשֶׁה:

2. אבן עזרא ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) יכפר עליכם הכהן, על כן אמרו המפרשים על השעיר המשתלח כי יעמד חי לכפר עליו, כי העמדתו היא כפרה. מכל חטאתיכם כאשר פירשתי ששם חטאת שם כלל, ע"כ תמצא על השגגה ועל הזדון:

3. ספורנו ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) כי ביום הזה יכפר. והטעם שתצטרכו עם זה גם לשביתה וענוי הוא כי אמנם הכהן בעבודתו יכפר בלבד וענין הכפור הוא הקטנת החטא והכנתו לקבל סליחה:
לפני ה' תטהרו. אבל השגת הטהרה והסליחה הגמורה תהיה לפני ה' בלבד וזה בוידוי ותשובה, שהוא לבדו ידע אמתתם ובשביל כך:

4. רס"ג על התורה ויקרא פ' ט"ז

פסוק ו: וכפר בעדו, ויבקש כפרה
פסוק ל: כי ביום הזה יבקש עליכם כפרה כמו שביארתי

5. אברבנאל ויקרא פרק טז

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם ר"ל הנה צויתי על הענוי לפי שבו אתם מבקשים סליח' וכפרה וביום הז' יכפר ר"ל השם עליכם לטהר אתכם או יחזור יכפר עליכם על היום שזכר שהיום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם ולכך יצטרך לענות את נפשותיהם כעבד לפני אדוניו כי לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה.

6. הכתב והקבלה ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) ביום הזה יכפר עליכם. מלת יכפר מוסב על מה שאמר תענו את נפשותיכם, וטעמו ענוי הנפש ביום זה הוא הכנה לכפר עליכם, ובזה אין צורך להוסיף על המקרא מי הוא אשר יכפר אם ה' או הכהן העובד:

7. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת אמור

בני המדינה אלו ישראל שהם מסגלין עונות כל ימות השנה מה הקדוש ברוך הוא עושה ואומר להם עשו תשובה מר"ה, והם נכנסין ובאין ב"ה ומתעניין בו ועושין תשובה והקב"ה מוחל להם, ומה הם עושין ערב ר"ה גדולי הדור מתעניין והקב"ה מוותר להם שליש מעונותיהם, ומראש השנה ועד יום הכפורים יחידים מתענינים והקב"ה מוותר שליש מעונותיהם וביום הכפורים כל ישראל מתעניין ומבקשין רחמים אנשים ונשים וטף והקב"ה מוותר להם את הכל דכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם וגו',

8. תלמוד בבלי מסכת יומא דף לה עמוד ב (במשנה)

מתודה וכך היה אומר: אנה השם! עויתי, פשעתי, חטאתי לפניך, אני וביתי. אנה השם! כפר - נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ופשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי, ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר וגו'. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

9. ספר הלכות גדולות סימן יג - הלכות יום הכיפורים עמוד קפז

ומיחייב בר ישראל לאודוי ביומא דכיפורי, שנאמר (ויקרא טז, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם ואשכחן דהא כפרה וידוי דברים היא, דתניא (יומא לו ב) (ויקרא טז, ו) וכפר בעדו ובעד ביתו, בהרצאת דברים הכתוב מדבר, אתה אומר בהרצאת דברים או אינו אלא בהרצאת דם, אם נפשך לומר נאמר כאן כפרה ונאמר גבי שעיר

10. רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ג

בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו שנאמר רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם.

11. רש"י מסכת שבועות דף יג עמוד א

והא משכחת לה כגון דעבד בליליא ומית דלא אתי יממא לכפורי ליה - שאין מכפר אלא יום כדכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם.

12. משנה מסכת יומא פרק ח משנה ט (85b=)

את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה (ויקרא ט"ז) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר

13. תורה תמימה הערות ויקרא פרק טז הערה קלג

(ל) כי ביום הזה יכפר - ביום הזה אף על פי שאין קרבנות ואין שעיר היום - יוהכ"פ מכפר [שם] קלג) מפרש ביום הזה - ביום עצמו, ולא בסדר ענין היום דהיינו ע"י הקרבנות, ומשמע ליה זה מדתלה הענין כי ביום הזה יכפר לטעם ועניתם את נפשותיכם, ואם היה המובן דהיום מכפר רק ע"י הקרבנות מה תלי ענין הענוי בזה, אלא הפי' ביום הזה ביום עצמו, כמש"כ, ובטעם הדבר י"ל עפ"י מ"ד בסדר עולם שמשנה רבינו עלה לשמים בז' בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות ובי"ח בתמוז עלה ובקש רחמים עליהם וירד בכ"ח באב ופסל ב' לוחות אבנים ועלה בכ"ט באב וירד ב' בתשרי והלוחות בידו, ובאותו יום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל שנאמר ויאמר ה' סלחתי, לפיכך הוי אותו היום יום סליחה וכפרה לדורות, ועיין בב"ב קכ"א א':

14. רש"י הירש ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) כי - ביום הזה יכפר עליכם. הנושא של "יכפר" יכול להיות רק ה"עשור לחדש", שנזכר בפסוק הקודם. עיצומו של יום מכפר. העשור לתשרי ביסס לראשונה את עובדת הכפרה; וכשאר כל האמיתות הגדולות של היהדות הוא ביסס את האמונה בכפרה - על יסוד הניסיון ההיסטורי. משום כך כל אימת שהוא חוזר, הוא יקיים בנו מחדש את הנס של חסד ה'. והואיל ועיצומו של יום מעוגן בהיסטוריה היהודית, נאמר, כנראה, בפסוק הקודם "האזרח והגר וגו'": לא רק יהודי מלידה, אלא גם גר צדק שהתייחד מרצונו, כלול במשמעות היום ונוהגות בו כל חובותיו.

15. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כ עמוד ב

מש'... כל היום כשר... ולוידוי פרים...
גמ'... ולוידוי פרים - דיליף כפרה מיום הכפורים, דתניא גבי יום הכפורים: וכפר בעדו ובעד ביתו: בכפרת דברים הכתוב מדבר, וכפרה ביממא הוא, דכתיב ביום הזה יכפר עליכם,

16. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צח עמוד א

חטאת - מה חטאת אינה באה אלא מן החולין וביום ובידו הימנית,

17. רש"י מסכת זבחים דף צח עמוד א

חטאת - באה ביום דכתיב (ביום) בפר יוה"כ (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם.

18. ספרא אחרי מות פרשה ה תחילת פרק ח

(א) כי ביום הזה יכפר עליכם בקרבנות, ומנין שאע"פ שאין קרבנות ואין שעיר היום מכפר ת"ל כי ביום הזה יכפר, עברות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר ושבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו.

19. התורה והמצוה סי' עו

כי ביום הזה יכפר עליכם. לפי הפשט יכפר ע"י קרבנות היום, שכפרה בא תמיד עם הקרבנות, וב' ביום הוא ב' בזמן, כמו בבקר בערב בחדש בשנה ודומי', אבל ממ"ש ועניתם את נפשותיכם כי ביום הזה יכפר, ואיך תלוי העינוי בכפרת הקרבנות מבואר ממלת כי שגם היום עצמו מכפר שלכן יתענה ויכנע בו ביום וישוב בתשובה. ובצד זה ב' של ביום הוא ב', הכלי, מציין הדבר המכפר. כמו וכפר עליו באיל באשם. וכן בהיום יכפר שע"י היום עצמו יכפר.

20. קרבן אהרן על הספרא

בקרבתנות. פשט הברייתא קשה להלמו, דמשמע דמאומרו כי ביום הזה יכפר, משמע ליה בקרבתנות ושלא בקרבתנות, וזה אי אפשר, ולזה נ"ל לפרש דהכי קאמר אילו לא אמר כי, שהוא נתינת טעם לאמור, אלא שיאמר ביום הזה יכפר, הייתי אומר דהבי"ת, בי"ת הזמן היא, וירצה שהיום הוא זמן הכפרה, לא עצם המכפר, ופי' הפסוק כי במה שיעשה ביום הזה יכפר, והם הקרבתנות הנעשים ביום הזה, דאל"כ היום הזה יכפר היה לו לומר ומנין. שאעפ"י שאין קרבתנות היום בעצמו מכפר.

ת"ל כי ביום. וזה שמלת כי, נתינת טעם לקודם והכתוב למעלה דמדבר בקדושת היום שלא יעשה בו מלאכה, ואם אין היום סבה לכפרה אלא זמן הכפרה ע"י הקרבתנות, הרי אין הקדושה ביום אלא בקרבתנות, וא"כ איך יתן לטעם אסור עשיית מלאכה כפרת הקרבתנות, ועוד שכפרת הקרבתנות אמורה כבר, לזה אמר שהב' בי"ת הבלי, והיא כמו עם, שירצה עם היום בעצמו יכפר מבלי קרבתנות, ובזה יצדק שיהיה טעם לקדושתו, ולאיסור המלאכה.

או נאמר כפי הברייתא דאומרו בקרבתנות, לאו מקרא קאמר לה, אלא הכי קאמר כי ביום הזה יכפר, הכפרה שידוע לנו היא בקרבתנות, ומנין שהיום בלא קרבתנות יהיה מכפר ת"ל וכו'.

21. ר' הלל על הספרא

כי ביום הזה יכפר עליכם בקרבתנות. כלומר אי כתיב כי ביום הזה [נ"א כי בזה] יכפר עליכם כיון דמיקרבי קרבתנות ב"ה ה"א האי דכתי' כי ביום הזה [נ"א כי בזה] יכפר משמע כי בזה בענין הזה יכפר דהיינו בהקרבת קרבתנות:

ומנין שאעפ"י שאין קרבתנות ואין שע"י היום מכפר ת"ל כי ביום הזה. דמשמע דיום מכפר אע"ג דליכא קרבתנות:

22. ספרא לויקרא טז:ל, וטיקון 66 (וכן ברוב הל"י)

כי בזה יכפר עליכם בקרבתנות מנ' אף על פי שאין קרבתנות ואין שיעיר היום מכפר תל' לו' כי ביום הזה יכפר עליכם וג'

23. ביאור לחפץ חיים לספרא אח"מ ח:א

בקרבתנות. דלכתחלה חייבה התורה להביא כפרה ע"י קרבתנות: ת"ל כי ביום הזה יכפר. פי' מדאמר כי משמע דקאי טעם אלמעלה דלפיכך תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תשעו משום דהיום יום כפורים הוא:

24. ויקרא פרק כג (אמור)

(כו) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֱלֹהִים לְאַמֵּר:

(כז) אַךְ בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מְקַרְא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֶשֶׁת לִיקוֹק:

(כח) וְכִלְמַלְאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם:

(כט) כִּי כֹל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תַעֲנֶה בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ:

(ל) וְכֹל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה כִלְמַלְאכָה בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

(לא) כִלְמַלְאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם:

(לב) שִׁבְתֵי שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב מִקֶּרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֵיכֶם:

25. רש"י ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כז) אך - כל אכין ורקין שבתורה מיעוטיין, מכפר הוא לשבים ואינו מכפר על שאינם שבים:

26. תרגום אונקלוס ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כח) וכל עבידא לא תעבדון בכרן יומא הדין ארי יומא דכפוריא הוא לכפרא עליכון קדם יי אלהכון

27. רמב"ן ויקרא פרק כג

וכן נראה לי עוד כי עצם כל דבר, כחו ותקפו, נגזר מלשון כחי ועוצם ידי (דברים ח ז), עוז ותעצמות (תהלים סח לו), וכן זה ימות בעצם תומו (איוב כא כג), בתוקף שלמותו, ובעבור שהעצמות מוסדות הגוף ותקפו יקראו כן. והנה כעצם השמים לטוהר (שמות כד ז), שטהרת הדבר שראו ברורה וחזקה כחזק טוהר השמים. ולכך יזכיר בימים הנזכרים "עצם היום", כי הענין בהם בעצמם לא בדבר אחר נוסף בהם, שהוא הקרבתנות אשר יקריבו בהם. וכן אמר אונקלוס, בקרן יומא הדין, בקרנו של יום בגופו וכחו, מלשון וכל קרני רשעים אגדע (תהלים עה יא), מגני וקרן ישעי (ש"ב כב ג), כי בעבור שהכוח בקרנים יקראו גוף הדבר קרנו, ובלשון חכמים (תרומות פ"ז מ"א) משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. ויש גורסין בתרגום בכרן בכ"ף, והכל אחד, כי בכתוב כובע וקובע שוים, וישתמשו חכמים בכל לשון עכבה בכ"ף נגזר מולא יעקבם כי ישמע קולו (איוב לז ד) ויאמרו מתקשט מן תכשיטין, ואמרו קרסמוה נמלים (פאה פ"ב מ"ז) מן יכרסמנה חזיר מיער (תהלים פ יד).

והנאמר במקומות הנזכרים "בעצם היום הזה" גם כן פירושו בכח היום ההוא, שהם ענינים לא יעשו ביום אחד כמנהגו של עולם, לפיכך אמר כי כל החיה וכל הבהמה וכל העוף וכל רומש על האדמה נאספו בכוח היום ההוא בגזרת האל עליהם כי פיו הוא צוה ורוחו הוא קבצן, וכן לא יאספו שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף ויצאו כאיש אחד מארץ מצרים, רק בכח היום הנגזר עליו כן מפי עליון, וכן בענין משה רבינו להגיד כי ביום שנצטוו בשירה וכתבה ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם (דברים לא יט) ויכל לדבר את כל הדברים האלה (שם לב מה) נגזר עליו שיעלה בכח היום ההוא שהגזרה בו אל הר העברים ואמר וזאת הברכה ועלה שם, והוא ענין ראוי לימים רבים אבל נעשה בכוחו ועצומו של יום. וכן מילת שלש מאות ושמונה עשר איש ביום אחד בבית אברהם מה' הוא. ואמר יחזקאל (ב ג) המה ואבותם פשעו בי עד עצם היום הזה, להכניס היום בכלל ההוא. וכן "עד עצם היום הזה" דחדש, שהוא עד ועד בכלל, כי גוף הדבר כחו ותקפו: ורבותינו דרשו (ת"כ פרק יד ז ח) מלשון "בעצם היום הזה" דמועדים, עצומו של יום, כלומר מעת צאת הכוכבים עד צאתם בליל המחרת, למעט התוספת שלמדו להוסיף מחול על הקודש. וידרשו בנח וביציאת מצרים ומשה בעצומו של יום בחצי היום כדאיתא בספרי, וכתבו רש"י בפרשת האזינו (דברים לב מח):

28. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פא עמוד א

ותנא מ"יתי לה מהכא: ועניתם את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו, יכול יהא ענוש על תוספת מלאכה - תלמוד לומר וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, על עיצומו של יום - ענוש כרת, ואינו ענוש כרת על תוספת מלאכה, יכול לא יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה, אבל יהא ענוש כרת על תוספת עינוי - תלמוד לומר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה, על עיצומו של יום - ענוש כרת, ואינו ענוש כרת על תוספת עינוי. יכול לא יהא בכלל ענוש, אבל יהא מוזהר על תוספת מלאכה - תלמוד לומר וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, על עיצומו של יום הוא מוזהר, ואינו מוזהר על תוספת מלאכה.

29. ר' יוסף בכור שור ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כז) אך בעשור. לפי שכל החגים מקראי קודש היו נקראים לאכול ולשתות ולהתענג ולשמוח, כתב כאן: "אך בעשור" יהיה מקרא לכם היום ולהרבות בו קרבנות, אך תענו בה' ענויים שפירשו רבותינו, כי יום כיפורים הוא, ותענו שייכפר הק"ב"ה] לכם עונותיכם. "אך", כמו: אבל, בכל החגים תענגו, אך ביום הכיפורים תענו.

30. אלשיך ויקרא פרשת אמור פרק כג

כי כאשר אמרתי ועניתם את נפשותיכם הוא כי יום כפורים הוא לכפר עליכם, ועל כן צריך ענות אדם נפשו ושוב אל ה' בחזקה

31. העמק דבר ויקרא פרשת אמור פרק כג

כי יום כפורים וגו'. זהו טעם על ועניתם את נפשותיכם, משום דיום כפורים הוא ותענית סגולה לכפרה, כמש"כ הר"מ הל' תענית, ובשאלתות דר"א פ' ויקהל כתב דתענית מועיל ליענות בצערא כמו דאשכחן ביוה"כ"פ דתענית מועיל לכפרת עון:

32. ספורנו ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כח) וכל מלאכה לא תעשו. כי יום כפורים הוא. כי ראוי ביום כזה לפנות משאר עסקים לתת לב להשיג מחילה וכפרה, על הפך הן ביום צומכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תנגושו (ישעיה נח, ג) ובהיות שרוב מי שיחטא בענין הענוי יעשה זה לתאבון בלבד ורוב מי שיחטא בעשות מלאכה חוטא להכעיס ענש כרת על הבלתי מתענה וענש אבדן הנפש על עשיית מלאכה:

33. רש"י הירש ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כז) אך בעשור וגו': רק בעשור לחודש השביעי הזה וכו'. כפרה היא חסד עליון של אל כל - יכול עושה פלא: היא הופכת את העשוי ללא - עשוי; היא מוחקת את כל העבר על חטאותיו; והיא מבטלת את תוצאותיו הפנימיות והחיצוניות, המביאות השחתה לעתיד החוטא; וכפרה בהיקף כזה לא תושג בכל עת, ואין לזכות בה כשהיא מבודדת לעצמה; אלא רק בחדש השביעי הזה:

34. חזקוני ויקרא פרשת אמור פרק כג

ועניתם את נפשתיכם לפי שבלוחות הראשונות כתיב ויראו את האלוקים ויאכלו וישתו ומרוב אכילה ושתייה השתחוו לעגל ולפיכך צוה הקדוש ב"ה להתענות ביום שנתנו בו לוחות אחרונות דהיינו ביום הכפורים.

35. אברבנאל ויקרא פרשת אמור פרק כג

ואמנם למה נתיחד היום העשירי בחדש השביעי לסליחה וכפרה ולהציל את העם המושגח מן המערכות השמימיות הנה הוא לסבות. הראשונה מפני כי בתשרי נברא העולם כדברי רבי אליעזר וקבלו חז"ל שביום

העשירי ממנו עשה אדם הראשון תשובה מחטאו וביום ההוא נתכפר כי עם היות שלא הושב לג'ע הנה נתרצה לפני האלהים והנחילו חיי העולם הבא ולכן הוקבע היום הזה עת רצון לבני ישראל כשישובו אל ה' ויעשו כמעשהו שירוחמו מן השמים, אמרו בפסיקתא רבתי לעולם אדני דברך נצב בשמים. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא אתה דנת אדם הראשון ברחמים כך התנית עמו לדון זרעו ברחמים הוי לדור ודור אמונתך כוננת ארץ ותעמוד. ומהו למשפטיך עמדו היום שעמדו ישראל בר"ה לדין כמו שישב אדם הראשון בדינו והשבים ומתחרטים ביוה"כ כמו ששב אדם הראשון מחטאו יקבלם בתשובה ויכפר להם כמו שקבל אותו כי הכל עבדיך. והסבה השני' היא כפי מה שקבלו חז"ל שאברהם אבינו נימול ביוה"כ ומפני אותו ברית נתקדשו בניו העושים כמעשהו לעבודת האל יתברך בדבוקו. והסבה השלישית מה שאמרו גם כן בפרקי דרבי אליעזר שבר"ח אלול עלה משה להר לקבל לוחות שניות וישב שם ארבעים יום וארבעים לילה ונשלמו ביוה"כ ולכן נשאר היום ההוא יום סליחה וכפרה כמו שבו נתכפר לישראל עון העגל. והסבה הד' היא שביום הזה ישב משה בנקרת הצור וראה את כבוד ה' עובר ולמדו הקדוש ברוך הוא י"ג מדות של רחמים. ומשם קנה היום ההוא קדושה להיות יום תשובה ודוי סליחה וכפרה וזכרון המדות ההמה לכפר לפושעי ישראל השבים כמו ששב אדם הראשון והדבקים באלהים, ואברהם כשנימול ולהיותם מכופרים כמו שנתכפר לישראל עון העגל ובאמצעות התורה הכתובה על הלוחות וזכרון המדות ששמע משה בהר ביום הזה. היו ההוראות השמימיות הגזורות בר"ה על כל בני אדם תלויות ועומדות לכל בני ישראל עד יוה"כ. ואם ישובו אל ה' ורחם עליהם וישמרם בהשגחתו. ואם לא יעשו כן תתקיים הגזרה והדין השמימי העליון בהם ג"כ ולזה כווננו באמרם אדם נדון בר"ה וגזר דין נחתם לו ביוה"כ. אמרו זה על ישראל הנקראים ביחוד אדם ומפני זה לא נאמר בתפלת יוה"כ מפקידה וזכרון עולם כמו שנאמר בר"ה לפי שאין ענינו אלא סליחה וכפרה לישראל בלבד כדכתיב ונסלח לכל עדת בני ישראל ואחרי ביאור הדרוש הזה נבא לבאר פסוקי הפרשה עם התר שאלותיה ואז יהיה הדבור שלם: ... והנה התועלת בצום ושבייתת המלאכה ביום המקודש מבואר כי בזה תתבודד הנפש לדבקה בש"י כי כאשר יחלש החומר המתאוה בדברים הכלים יגבר החלק המשתוקק לדברים הקיימים שהוא השכל. וכבר זכרו המקובלים שיש למעלה כחות אלהיות לאכול את הקרבן והוא האש היורד על המזבח ונגדן יש למטה באדם איברים אוכלים חלבו ודמו הוא חום הטבעי אשר בקרבנו. ולכן צוו שיכוין האדם רוחו ונשמתו ביום הצום כאלו הוא מזבח כפרה שבו ישרף חלבו ודמו מהחום אשר בקרבנו לעבודת בוראו. ותקנו שיאמר אדם בתעניתו יהי רצון שיחשב חלבי ודמי וכו'.

36. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא, בתר דמצלי אמר הכי: רבון העולמים, גלוי לפניך, בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן, ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו; ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי, יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך על גבי המזבח ותראני.

37. ספרא אמור פרשה יא תחילת פרק יד

(א) מקרא קודש יום כיפורים הוא ועניתם את נפשותיכם כי כפורים הוא, וכל מלאכה לא תעשו כי כפורים שיכול אין לי אלא יום הכיפורים מכפר אלא אם כן עשאו מקרא קודש, והתענה ולא עשה בו מלאכה, לא קראו מקרא קודש ולא נתענה בו ועשה מלאכה מניין (אפילו שלא עשאו מקרא קודש) [שהיום מכפר] ת"ל יום הכיפורים, הוא שיכול אין לי יום הכיפורים מכפר אלא עם הקרבנות ועם השעירים יום הכיפורים מכפר ומניין אף על פי שאין קרבנו' ואין שעיר, היום מכפר תלמוד לומר יום הכיפורים הוא, יכול יכפר על השבים ועל שאינן שבים, ודין הוא חטאת ואשם מכפרים, ויום הכיפורים מכפר, מה חטאת ואשם אין מכפרים אלא על השבים אף יום הכיפורים לא יכפר אלא על השבים.

38. ביאור לחפץ חיים אמור יד:א

שיכול וכו'. פי' לזה לבד היה די שיסיים הפסוק בסוף הענין כי יום כפורים הוא פעם אחד ולמה צריך לומר עוד ב' פעמים לרבות דאפילו לא הביא הקרבנות השייכים ליום זה וגם לא הביא השעירים השעיר פנימי והשעיר החיצון אפ"ה עיצומו של יום מכפר:

39. נצ"ב על הספרא אמור יד:א

ומנין שאע"פ שלא בקרבנות כו'. קשה הא כבר נפקא לן בפ' אחרי פרק ח' הל"א ע"ש:

40. רבינו בחיי ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כח) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא. מה שהזכיר הכתוב כאן לשון "כפרה" ולשון "עצם", מפני שלא תאמר כיון שלא הזכיר קרבן בפרשה, אם אין מקדש ואין קרבן אין יום הכפורים מכפר, לכן בא לומר שאין הכפרה תלויה בקרבן ולא בשום דבר אחר, אלא עצומו של יום מכפר, ויש לו סגולה זו שהוא מכפר, ובלבד לשבים, וכענין שדרשו מלשון "אך בעשור" וכענין שהזכרתי.